

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ

FIKİH

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2. ÜNİTE / FIKIH İLMİNİN DOĞUŞU, GELİŞMESİ
VE İÇTİHAT

Neler Öğreneceğiz?

1. Fıkıhın Başlangıç Dönemi ve İctihat
2. Mezheplerin Oluşum Dönemi
3. Fıkıh İlminde Mezhepler Sonrası Gelişmeler

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2. ÜNİTE / FIKIH İLMİNİN DOĞUŞU, GELİŞMESİ
VE İÇTİHAT

**Fıkıh ilminin
temelleri ne
zaman oluşmaya
başlamıştır?**

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

1. Fıkhın Başlangıç Dönemi ve İçtihat

- Fıkh ilminin başlangıç dönemi üç ana başlık altında ele alınır.

Hz.
Peygamber
Dönemi

Sahabe
Dönemi

Tâbiîn
Dönemi

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

1.1. Hz. Peygamber Dönemi

- Fıkıh ilminin temelleri Peygamberimiz hayattayken oluşmaya başladı.
- Hz. Peygamber, vahiy geldikçe Allah'ın hükümlerini insanlara tebliğ etti.

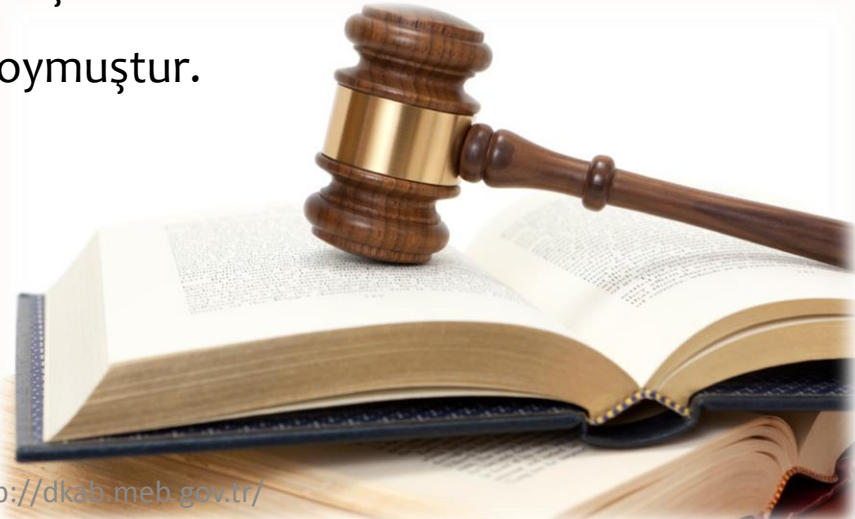

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Hız. Peygamber;

- ✓ Önceki Őeriatlerde var olan kimi hükümleri aynen bildirmiştir.
- ✓ Kimi hükümleri uyarlama ile geçerli kılmıştır.
- ✓ Kimi zamanda yeni hükümler ortaya koymuştur.
- ✓ Fayda sağlayan Őeyleri emretmiştir.
- ✓ Zararlı olan Őeyleri yasaklamıştır.

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Biliyor musunuz?

- Bu dönemde hükümlerin kaynağı, **Kur'an-ı Kerim ayeti** ve **Resulullah'ın (s.a.v.) sünneti** olan naslardı.

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2. ÜNİTE / FIKIH İLMİNİN DOĞUŞU, GELİŞMESİ VE İÇTİHAT

Hız. Peygamber Mekke Dönemi

Bu dönemdeki tebliğı, daha çok inanç esaslarına ve ahlaki konulara yönelik olmuştur.

Bu dönemde fıkhî hükümler azdır.

Ancak ele alınan inanç ve ahlak ilkeleri, daha sonraki fıkhî dönemlerin temelini oluşturmuştur.

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2. ÜNİTE / FIKIH İLMİNİN DOĞUŞU, GELİŞMESİ VE İÇTİHAT

Hz. Peygamber Medine Dönemi

İslami hükümlerin teşri
dönemidir.

Bu dönemde fıkıh, yeni oluşan
İslam toplumunun temel esaslarını
belirlemiştir.

Bireysel ve toplumsal konularda
önemli düzenlemelere yer
verilmiştir.

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2. ÜNİTE / FIKIH İLMİNİN DOĞUŞU, GELİŞMESİ VE İÇTİHAT

- Hz. Peygamber dönemindeki fıkıh şu ilkeler çerçevesinde şekillenmiştir:

<https://dogm.meb.gov.tr/>

<http://dkab.meb.gov.tr/>

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Teşri

Hüküm koyma kaynağı Allah ve Resulüne aittir. Allah Teâlâ'nın Kur'an-ı Kerim'de hüküm bildirmediği konularda, Peygamberimiz Allah'ın emriyle hükümler koymuştur.

İslam dininde kolaylık esastır ve insanın gücünü aşan bir şey emredilmemiştir.

Kolaylık

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Tedric

Son hükme varmak için aşama aşama, ara hükümler koyarak sonunda esas hükmü ortaya koymaktır.

Daha önce konmuş bir hükmün yeni bir hükümlerle yürürlükten kaldırılmasıdır.

Nesih

1.2. Sahabe Dönemi

- Peygamberimizin vefatından sonra dört halife ve Emeviler döneminin ilk zamanlarını kapsar.
- Bu dönemde sahabe içerisinde fıkıh bilgisi ile öne çıkmış ve içtihat etmiş kişiler vardır.
- Sayısı yüz bini aşkın sahabe, müçtehit sahabileri taklit ederek onların fetvalarıyla amel etmişlerdir.

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2. ÜNİTE / FIKİH İLMİNİN DOĞUŞU, GELİŞMESİ VE İÇTİHAT

- Bu dönemde sahabenin fakihleri, ortaya çıkan yeni meseleleri ele almıştır.
- Sahabe arasında kendi reyi ile içtihat yapanlar olmuştur.
- Sahabe hata yapma endişesinden dolayı, kendi reyleri ile içtihat yapmak yerine çoğunlukla şûra yoluyla içtihat yapmayı tercih etmişlerdir.
- Böylece **sahabe icması** ortaya çıkmıştır.

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

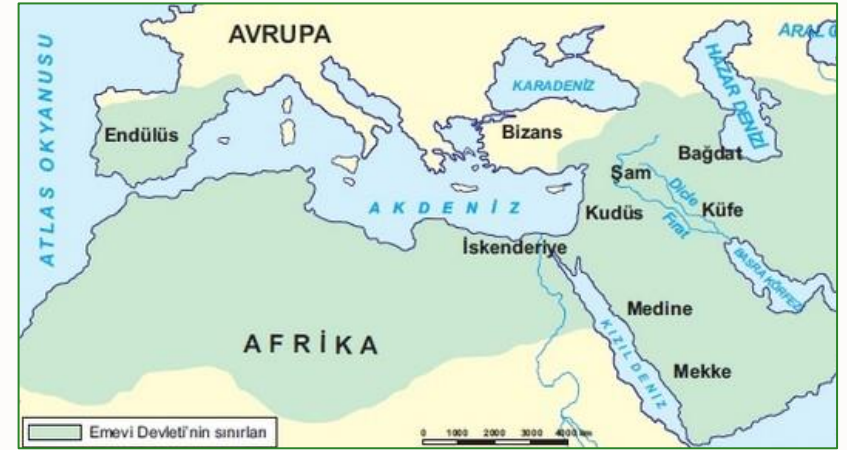
Biliyor musunuz?

- Sahabeden en çok fetva verenler şunlardır:

Hız. Ömer, Hız. Ali, Hız. Âişe, Hız. Zeyd b. Sâbit, Hız. Abdullah b. Ömer, Hız. Abdullah b. Mes'ûd, Hız. Abdullah b. Abbas, Hız. Übey b. Kâ'b, Hız. Enes b. Mâlik, Hız. Ebû Bekir, Hız. Osman, Hız. Ebû Hüreyre ve Hız. Ebü'd-Derda.

1.3. Tâbiîn Dönemi

- Emeviler devrinin sonlarını teşkil eden dönemdir.
- Bu dönemde Medine, Mekke, Basra, Kûfe, Şam ve Mısır'da sahabenin öğrencileri olan tâbiîn fakihleri, dinî hayata yön vermişlerdir.

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

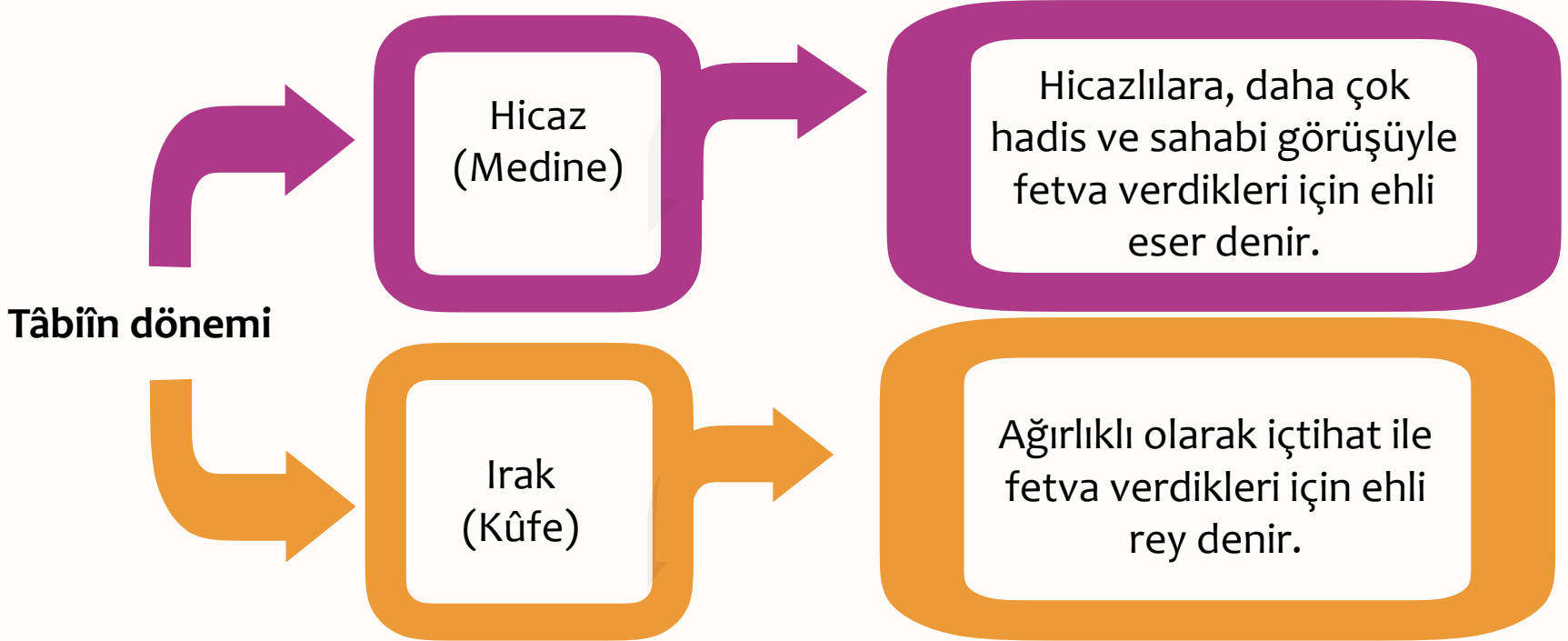
2. ÜNİTE / FIKIH İLMİNİN DOĞUŞU, GELİŞMESİ VE İÇTİHAT

- Fıkıhın alanı genişlemiş, büyük şehirlerde fıkıh meclisleri oluşmaya başlamıştır.
- Hoca ve bölge farklılığından dolayı ekoller/mezhepler ortaya çıkmıştır.

- Tâbiîn döneminde iki fıkıh merkezi ön plana çıkmıştır:

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

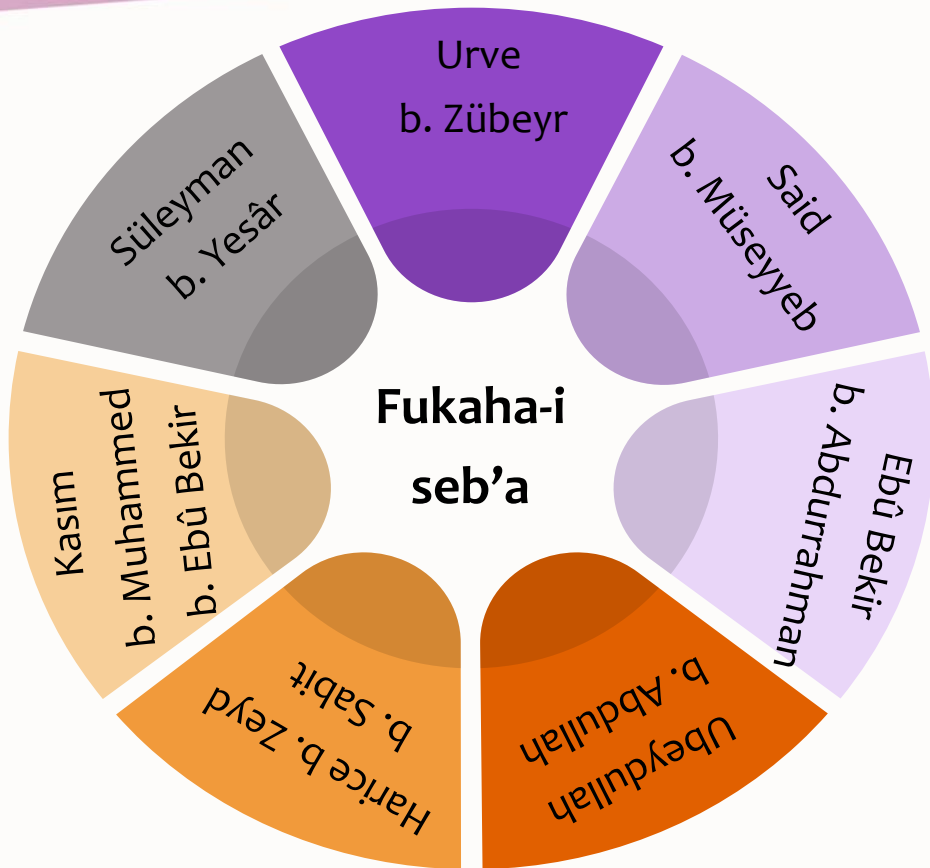
Biliyor musunuz?

- Tâbiîn döneminde yetişen Medineli yedi meşhur İslam hukukçusu vardır. Bu fakihlere, **fukaha-i seb'a** adı verilir.

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2. ÜNİTE / FIKIH İLMİNİN DOĞUŞU, GELİŞMESİ VE İÇTİHAT

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

1.4. İçtihat

- Fakihin bir şeri hüküm hakkında bilgiye ulaşmak için bütün gücünü harcaması demektir.
- İçtihat ehliyetine sahip olan âlim kişiye **müçtehit** denir.

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

1.4.1. İçtihat ve İctihadın Konusu

- Bütün şeri hükümler içtihadı konu olamaz.
- İctihat, sadece hakkında kesin hüküm bulunmayan bazı meselelerde söz konusu olur.

- Mânâya ve hükme delaleti kesin olan, kendisiyle şeri bir hükmün açıkça anlaşıldığı ve başka türlü anlaşılmasına imkân olmayan delillere, **sübutu ve delaleti kati deliller** adı verilir.
- Sübutu ve delaleti katî olan nasların belirlediği hükümlerde içtihat yapılamaz.

Örneğin Kur'an'da açık bir şekilde namaz kılmak, Ramazan'da oruç tutmak emredilmiştir. Bu yüzden bu konular içtihatı kapalıdır.

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

- Dolaylı şekilde hüküm bildiren, yorum ve izaha muhtaç olan ayet ve mütevatir hadisler ise sübut bakımından kat'i, delalet bakımından ise zanni delillerdir.
- Bu tür naslar, içtihadı açıklar.

**Kurban Bayramı'nda,
kurban kesmesinin
hükmü buna örnektir.
Hanefi mezhebine
göre vacip, diğer
mezheplere göre ise
sünnet sayılmıştır.**

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

- Tek kişiden rivayet edilen ahad haberler ve meşhur hadisler sübut bakımından zanni delillerdir.
- Bu türden rivayetler, sübut bakımından kesin değildir.

Nikâhta velinin izni ile ilgili hadisler buna örnektir. Her mezhep, bu tür hadisleri kendi fıkıh usulü çerçevesinde değerlendirmiş ve kullanmıştır.

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2. ÜNİTE / FIKIH İLMİNİN DOĞUŞU, GELİŞMESİ VE İÇTİHAT

- Sübut ve delalet yönünden kati nasların belirlediği hükümlere teabbüdi hükümler denir.
- Bunlar içtihada kapalıdır ve hükümler değişmez.
- Bu hükümlerin insanlara olan faydası sabittir.

**İbadetler, had cezaları,
haramlar helaller,
miras hükümleri buna
örnektir.**

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Dikkat Edelim

- İçtihat ile elde edilmiş hükümler, Kur'an ve sünnetin açık hükümlerine asla aykırı olamaz.

1.4.2. İçtihadın Şartları

- İçtihat, uzmanlık derecesinde ilmî bir faaliyettir.
- İçtihat yapmak için yeterli donanıma sahip olmak gerekir.

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2. ÜNİTE / FIKIH İLMİNİN DOĞUŞU, GELİŞMESİ VE İÇTİHAT

- Müçtehidde bulunması gereken yeterlilik şartları:

Kur'an ve Resullah'ın
sünnetini bilmelidir.

Fıkıh ilmini ve tarihini
bilmelidir.

Hüküm çıkarabilmek için
yol yöntem bilmelidir.

Arapça
bilmelidir.

Nesih ve mensuh
konularını bilmelidir.

Yaşadığı toplumun örf ve
adetlerini bilmelidir.

Dinin genel amaçlarını
bilmelidir.

İcma edilmiş konuları
bilmelidir.

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

1.4.3. İctihadın Gerekliliği

İctihat,

- Her zaman ve her yerde dinin hayat ile bağlantısını kuran, dinin pratiğe yansımalarını sağlayan faaliyetlerdir.
- Dinî bir görevdir.
- Değişen zamanın ve coğrafyanın ihtiyaçlarına uygun çözüm üreterek fikhin gelişmesinde güçlü bir etkidir.

Biliyor musunuz?

- Peygamberimiz Müslümanları içtihat ehli olmaya teşvik etmiştir.
- Usulüne uygun yapılan içtihadlarda, müçtehidlerin bu içtihadlarıyla isabet etmesi hâlinde iki ecir, hata etmesi durumunda ise bir ecir alacaklarını beyan etmiştir. (bk. Buhârî, İ'tisâm, 13, 21; Müslim, Akdiye, 15)

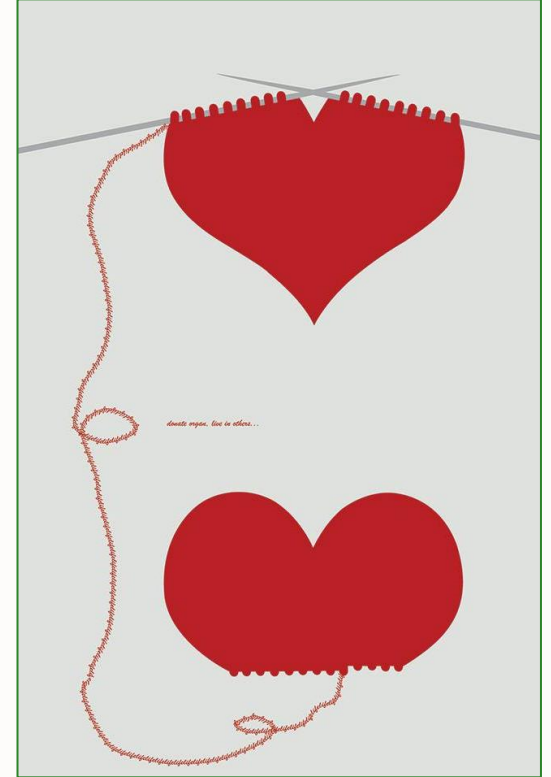

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2. ÜNİTE / FIKİH İLMİNİN DOĞUŞU, GELİŞMESİ VE İÇTİHAT

- Günümüzde birçok yeni mesele ortaya çıkmaktadır. Bunların dinî hükmünü bilmek için içtihadı ihtiyacı vardır.
- Örneğin
 - ✓ Gıda alanında helal gıda,
 - ✓ Genetik bilimindeki gelişmeler,
 - ✓ Tıp ve sağlık konularında organ nakli,
 - ✓ Ticari ve ekonomik meseleler,
 - ✓ Bankacılık, bireysel emeklilik, sigorta vb. konular

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2. ÜNİTE / FIKIH İLMİNİN DOĞUŞU, GELİŞMESİ VE İÇTİHAT

- Pencereden baktığınızda neler görüyorsunuz?
- Her insanın farklı şeyler görmesinin sebebi nedir?

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2. Mezheplerin Oluşum Dönemi

- Mezhepler, hicrî 1. asrın sonunda tebe-i tâbiîn döneminde oluşmaya başlamıştır.
- Bu dönemde önemli fıkhi çalışmalar yapılmıştır.
- Büyük mezhep imamlarının yaşadığı Medine, Kûfe, Bağdat gibi şehirler, ilim merkezleri hâline gelmiştir.

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Biliyor musunuz?

- Fıkhın her alanında içtihadların yapıldığı ve fıkh kitaplarının yazılmaya başladığı bu zamana, fıkhın tedvin dönemi de denilmiştir.

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2. ÜNİTE / FIKIH İLMİNİN DOĞUŞU, GELİŞMESİ VE İÇTİHAT

- Fıkıh alışmaları, mezhep merkezli olarak yapılmıştır.
- Mezhep imamları tarafından uygulanan metot ve yöntemler, sonraki dönemlerdeki fıkıh çalışmalarının zeminini oluşturmuştur.

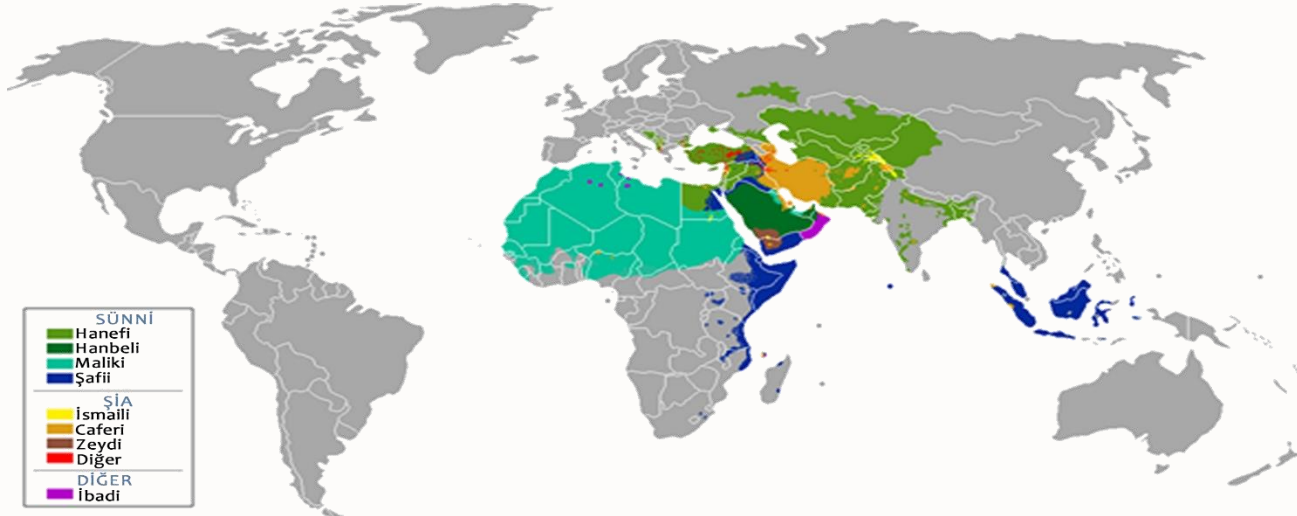

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2.1. Fıkıh Mezheplerinin Doğuşunu Hazırlayan Sebepler

- Mezheplerin doğuşunu hazırlayan siyasi, sosyal, kültürel ve ilmî sebepler vardır.

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

SOSYAL ETKENLER

- Farklı kültüre sahip milletlerin Müslüman olması
- İslam'ın geniş bir coğrafyaya yayılması
- Siyasi, sosyal ve ticari münasebetlerin gelişmesi
- Müslüman nüfusunun çoğalması
- Yeni toplumsal ihtiyaçların ve fihhi sorunların ortaya çıkması

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2. ÜNİTE / FIKIH İLMİNİN DOĞUŞU, GELİŞMESİ VE İÇTİHAT

İLMİ ETKENLER

Âlimler arasındaki farklı bakış açıları ve ilmî tartışmalar

Hüküm çıkarma metotlarındaki farklılıklar

Müçtehidlerin bazı hadislerle ulaşması veya ulaşamamasından kaynaklanan ihtilaflar

Farklı ilmî yaklaşımların ön plana çıktığı ilim merkezlerinin kurulması

Müteâriz nasların anlaşılmasında ve yorumlanmasındaki ihtilaflar

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2.2. Fıkhi Mezhepler

- Fıkıh mezheplerinin genel özellikleri şunlardır:
 - Dinin kendisi değil dinin yorumudur.
 - İçtihat farklılığından ortaya çıkmıştır.
 - İslam'daki fikir özgürlüğünün ve düşünce zenginliğin göstergeleridir.
 - Değişim ve yeni gelişmeler karşısında farklı çözümler üreterek İslam'ın daha rahat yaşanmasını sağlar.

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2. ÜNİTE / FIKİH İLMİNİN DOĞUŞU, GELİŞMESİ VE İÇTİHAT

FIKHİ MEZHEPLER

Hanefi
Mezhebi

İmam Âzam Ebû Hanife
Numan b. Sabit

Şafii
Mezhebi

İmam Muhammed
b. İdris eş-Şafîî

Mâliki
Mezhebi

İmam Mâlik b. Enes

Hanbeli
Mezhebi

İmam Ahmed b. Hanbel

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2.2.1. Hanefi Mezhebi

- Hanefi mezhebi, İmam Âzam Ebû Hanife'nin görüşleri ve eğitim çalışmaları ile oluşmuştur.
- Hanefi mezhebinde hüküm çıkarılırken önce Kur'an'ı Kerim'e sonra Peygamberimizin sünnetine daha sonra da sahabe icmasına ve sahabe sözüne müracaat edilir.
- Kur'an-ı Kerim, sünnet ve sahabe icmasında hükmü bulunmayan konularda ise kıyas, istihsan, örf gibi usullerle hüküm çıkarılır.
- Ebû Hanife hüküm çıkarırken tâbiîn fetvasına bağı kalmamıştır.

İmam Âzam Ebû Hanife Kimdir?

- Asıl adı Nu'man b. Sâbit'tir.
- Kûfe'de doğmuştur.
- 70 yaşında Bağdat'ta vefat etmiştir.
- Küçük yaşta hafız olmuştur.
- Önce kelim ilmine daha sonra da fıkıh ilmine yönelmiştir.
- En çok istifade ettiği hocası Hammad b. Ebi Süleyman'dır.
- Emevilerin son döneminde ve Abbasilerin ilk döneminde yaşamıştır.

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2. ÜNİTE / FIKIH İLMİNİN DOĞUŞU, GELİŞMESİ
VE İÇTİHAT

**Hanefi
mezhebi hangi
bölgelede
yayılmıştır?**

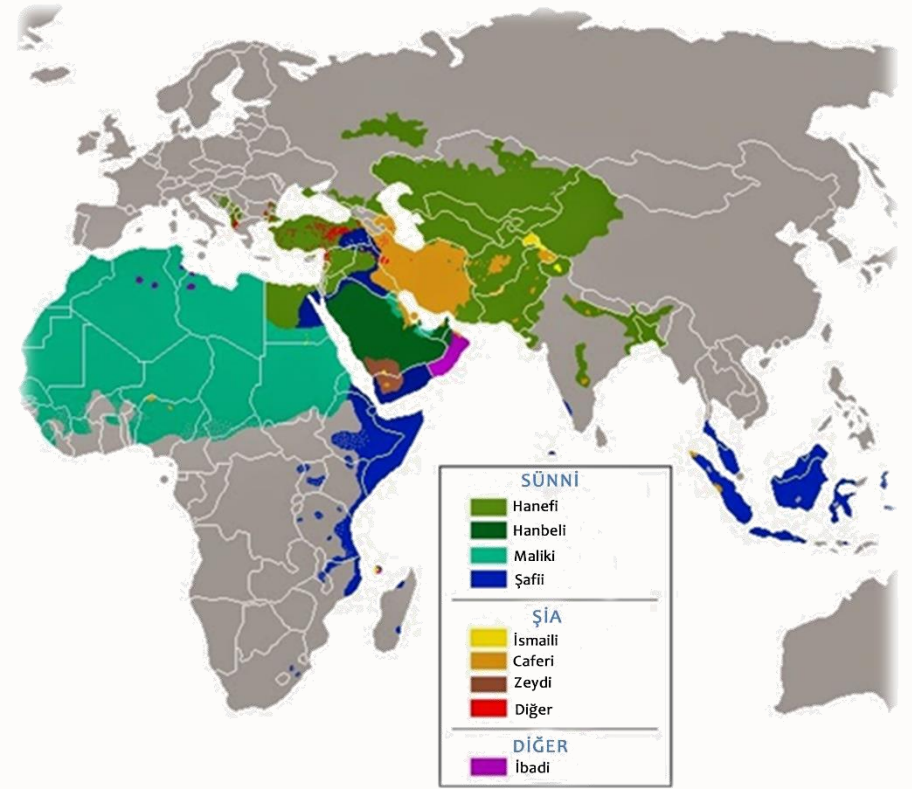

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2. ÜNİTE / FIKIH İLMİNİN DOĞUŞU, GELİŞMESİ VE İÇTİHAT

- Türkiye
- Orta Asya
- Türk Cumhuriyetleri
- Balkanlar
- Kafkasya
- Kısmen Hint kıtasında
- Ortadoğu
- Mısır

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2.2.2. Mâliki Mezhebi

- Mâliki mezhebi, İmam Mâlik'in görüşleri ve eğitim çalışmaları ile oluşmuştur.
- Medine'de temelleri atılmış ve Medinelilerin hayatına yön vermiştir.

İmam Mâlik Kimdir?

- Tam adı Mâlik b. Enes el-Esbahî'dir.
- Medinelidir ve hayatı boyunca Medine'nin dışına çıkmamıştır.
- Hadis ilminde de en güvenilir imamlardandır.
- Medine'de vefat etmiş olup mezarı Cennetu'l-Baki'dedir.

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2. ÜNİTE / FIKİH İLMİNİN DOĞUŞU, GELİŞMESİ
VE İÇTİHAT

**Mâliki mezhebi
nerelerde
yayılmıştır?**

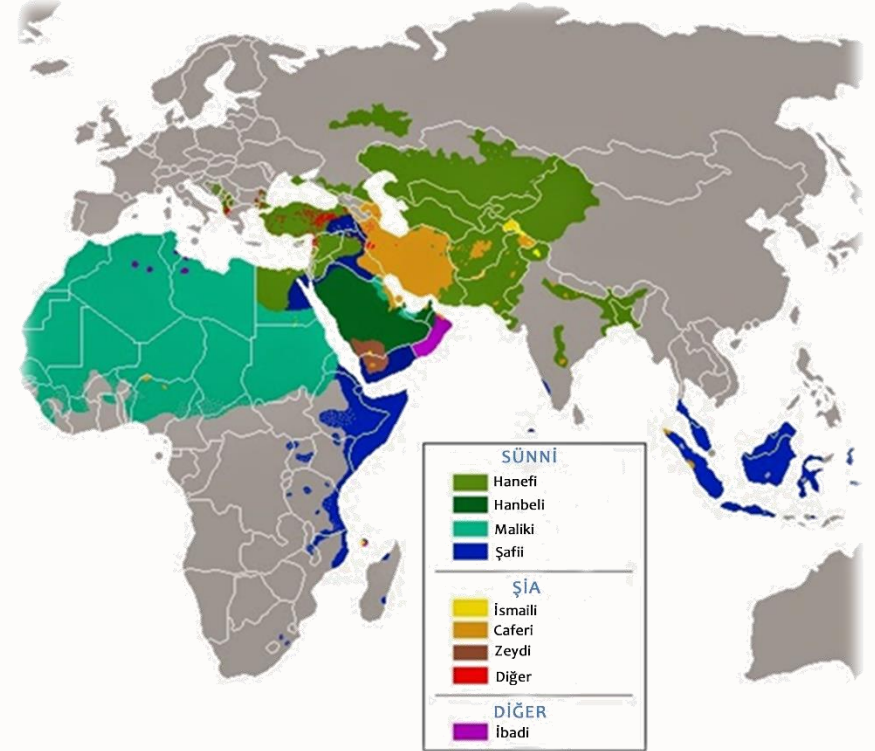

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2. ÜNİTE / FIKIH İLMİNİN DOĞUŞU, GELİŞMESİ VE İÇTİHAT

➤ Kuzey ve Orta Afrika

2.2.3. Şâfii Mezhebi

- Şâfii mezhebi, İmam Şâfii'nin görüşleri ve eğitim çalışmaları ile oluşmuştur.
- Öncelikle Kuran ve sünneti, daha sonra icmayı, sahabe kavlini ve kıyası delil olarak kabul etmişlerdir.
- Ayrıca istishâb delilini kullanmışlardır.

İmam Şâfii Kimdir?

- Asıl adı Muhammed b. İdris eş-Şâfiî'dir
- Aslen Kureyşlidir.
- Filistin'in Gazze şehrinde doğmuştur.
- İlk tahsilini Mekke'de yapmıştır.
- Bir süre Bağdat'ta kalmış ve eğitimine devam etmiştir.
- Ömrünün son dört yılını Kahire'de geçirmiş ve orada vefat etmiştir.

Biliyor musunuz?

- İmam Şâfiî'nin Bağdat'taki görüşlerine **mezheb-i kadim**, Mısır'daki görüşlerine ise **mezheb-i cedid** denilmektedir.

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2. ÜNİTE / FIKIH İLMİNİN DOĞUŞU, GELİŞMESİ
VE İÇTİHAT

**Şafii mezhebi
nerelerde
yayılmıştır?**

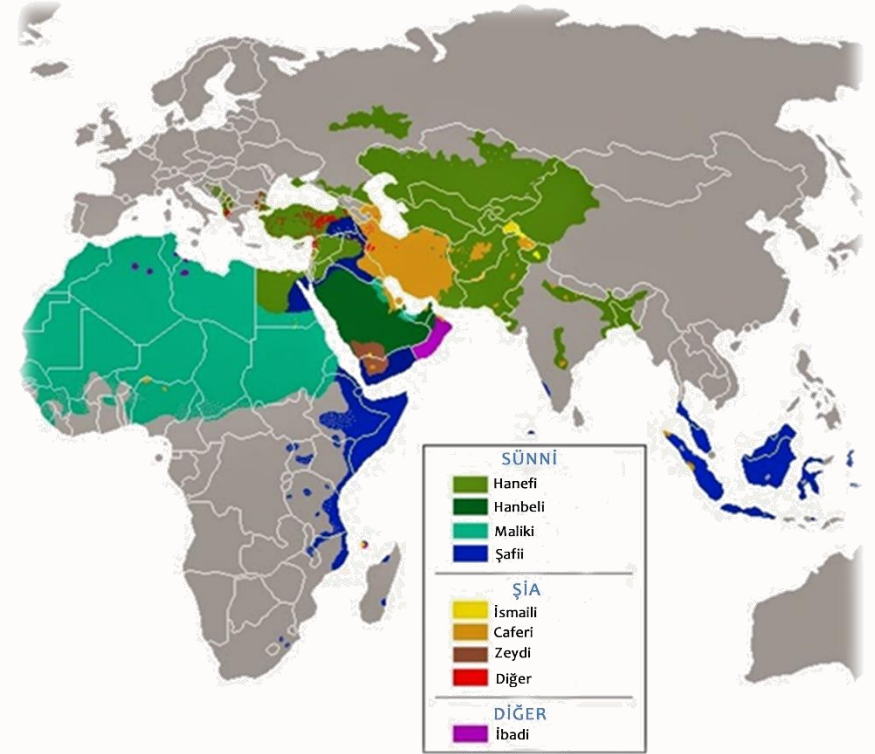

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2. ÜNİTE / FIKIH İLMİNİN DOĞUŞU, GELİŞMESİ VE İÇTİHAT

- Güneydoğu Asya
- Kısmen Hint kıtası
- Kafkasya
- Türkiye
- Ortadoğu
- Afrika'nın batısı

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2.2.4. Hanbeli Mezhebi

- Hanbeli mezhebi, İmam Ahmed b. Hanbel'in görüşleri ve eğitim çalışmaları ile oluşmuştur.
- Ahmed b. Hanbel'in fıkıh usulü temel olarak hadislerle dayanmaktadır.

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Ahmet b. Hanbel Kimdir?

- Tam adı Ebû Abdullâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî'dir.
- Bağdat'ta doğmuş ve vefat etmiştir.
- Hadis öğrenmek ve ilim tahsil etmek için çeşitli yerlere gitmiştir.
- Fıkıh eğitimini, Bağdat'ta İmam Şâfii'den almıştır.

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2. ÜNİTE / FIKIH İLMİNİN DOĞUŞU, GELİŞMESİ
VE İÇTİHAT

**Hanbeli
mezhebi
nerelerde
yayılmıştır?**

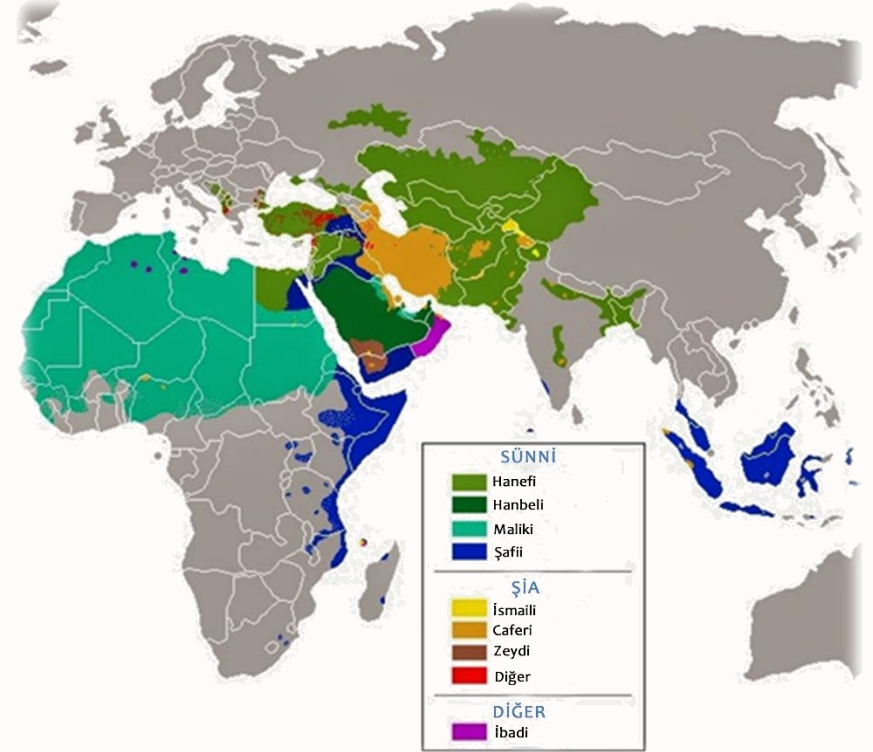

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2. ÜNİTE / FIKIH İLMİNİN DOĞUŞU, GELİŞMESİ VE İÇTİHAT

- Suudi Arabistan
- Kısmen ortadoğu

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Biliyor musunuz?

- Günümüzde İslam coğrafyasında varlığını sürdüren Caferi ve Zeydi mezhepleri de vardır.
- Bu mezhepler kaynak ve yöntem itibarıyla dört sünnî mezhepten farklıdır.

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2. ÜNİTE / FIKİH İLMİNİN DOĞUŞU, GELİŞMESİ
VE İÇTİHAT

**Günümüzde fikhî
çalışmalarla ilgili
neler
yapılmaktadır?**

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

3. Fıkıh İminde Mezhepler Sonrası Gelişmeler

- Mezheplerin oluşumundan zamanımıza kadar asırlar içinde fıkıh ilmi gelişmeye devam etmiştir.

Teşekkül Dönemi

- Mezhepler kuruluşunu tamamlamıştır.
- Mezheplerin usul ve ilkeleri ortaya konmuştur.
- Temel usul ve fûrû kitapları yazılmıştır.
- Sosyal-hukuki hayata yön vermişlerdir.

İstikrar Dönemi

- Mezhepler artık kurumsallaşmıştır.
- Meselelere mezheplerin bakış açısına göre çözüm aranmıştır.

925

1869

İstikrar döneminde yapılan çalışmalar şu şekildedir:

- Fıkha hakim olan genel kurallar belirlenmiştir.
- Ortaya çıkan yeni meseleler, mezhebin bakış açısı ile cevaplandırılmıştır.
- Mezhep imamlarının sebep bildirmeden verdiği fetvalar için sebep ve illetleri tespit (tahric) edilmiştir.
- Mezhep içindeki farklı görüşlerden daha kuvvetli ve uygulanabilir olanlar tercih edilmiştir.
- Mezheplerin görüşlerini ihtiva eden temel kitaplar yazılmıştır.
- Fıkıh eserlerinde geçen hadislerin tahrici yapılmış ve bu hadislerin sıhhat durumu ortaya konmuştur.
- Halkın ihtiyaç duyduğu konularda müstakil fetva kitapları yazılmıştır.
- Devletin hukuki işleri için kanunnameler ve fermanlar çıkarılmıştır.
- Mahkemelerde verilen hükümler, kayıtlara geçirilmiş ve böylece şer'îye sicilleri oluşturulmuştur.

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

3.1. Fıkhın Kanunlaştırılması

- 19. ve 20. yüzyılın başları, fıkıh ilminin kanunlaştırıldığı dönemdir.
- En meşhur kanunlaştırma faaliyeti **Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye** isimli çalışmadır.

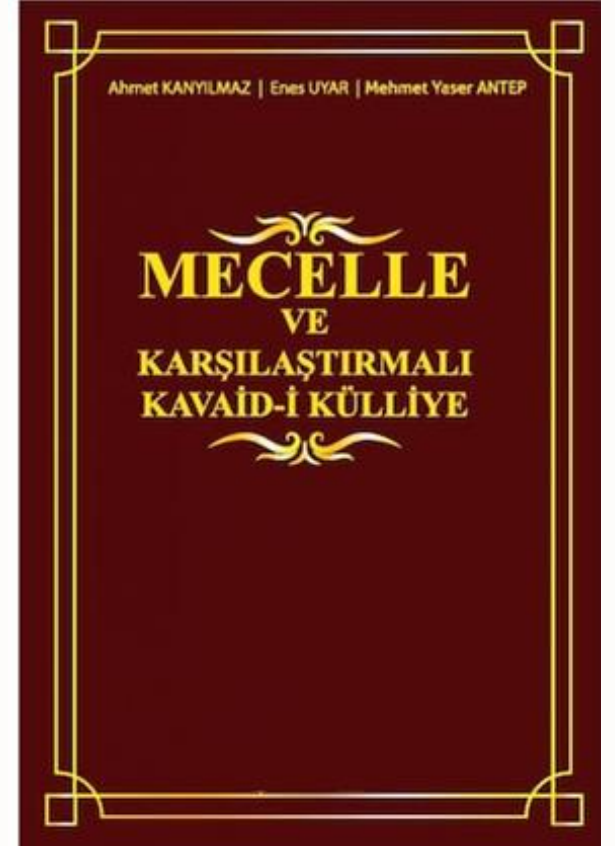

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2. ÜNİTE / FIKIH İLMİNİN DOĞUŞU, GELİŞMESİ VE İÇTİHAT

- **Mecelle;** Osmanlı Devleti zamanında Ahmed Cevdet Paşa başkanlığındaki ilmî bir heyet tarafından İslam hukukuna bağlı kalınarak 1851 madde olarak hazırlanan bir kanun metnidir.
- Bu maddelerin ilk yüz maddesi genel kaidelerdir.
- Mecelle'nin içinde medeni hukukun konuları ele alınmıştır.

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2. ÜNİTE / FIKIH İLMİNİN DOĞUŞU, GELİŞMESİ VE İÇTİHAT

- Mecelleden sonra Mısır'da Kadri Paşa, MürŐidü'l Hayran ismiyle benzer bir kanun hazırlamıŐtır.
- **Hukuk-i Aile Kararnamesi:** Osmanlı Devletinde 1917 yılında, aile hukuku alanında uygulanmak üzere hazırlanmıŐ kanundur.

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

3.2. Fıkıh İlminde Yeni Gelişmeler

- Son yüzyılda özellikle ticari ve teknik yeni gelişmeler karşısında fıkıh âlimleri cevaplar vermeye, eserler yazmaya gayret etmişlerdir.

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Son dönemde yapılan çalışmalardan bazıları şunlardır:

- İslam'a dayalı kanunlar hazırlanması için komisyonlar oluşturulmuştur.
- Güncel meselelerle ilgili ilmî kongreler, sempozyumlar ve çalıştaylar yapılmıştır.
- Üniversitelerde İslam hukuku bölümleri kurulmuştur. Akademik eser ve tez çalışmaları yapılmıştır.
- Müslüman ülkelerde din hizmetlerini yürütmek üzere bazı kurumlar oluşturulmuştur.
- Resmî ve özel kurumlarda fıkıh eğitimleri yapılmaktadır.
- Telif, tercüme ve tahkik şeklinde fıkhi eserler yayımlanmaktadır.

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2. ÜNİTE / FIKIH İLMİNİN DOĞUŞU, GELİŞMESİ VE İÇTİHAT

Biliyor musunuz?

- Ülkemizde din hizmetlerini yürütmek üzere Diyanet İşleri Başkanlığı kurulmuştur.

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Ünitemizi Değerlendirelim

1. Fıkıh ilminin tarihi gelişim sürecini özetleyiniz.
2. Hz. Peygamber döneminde fıkıh ilminin temel ilkeleri nelerdir?
3. Müçtehidde bulunması gereken şartlar nelerdir?
4. Fıkıh ilminin doğuşunu hazırlayan sebepler nelerdir?
5. İstikrar döneminde yapılan fikhî çalışmalar hakkında bilgi veriniz.
6. Son dönemlerde yapılan fıkıh çalışmaları hakkında bilgi veriniz.

Cevaplayalım

1. Kûfe'de doğmuş, Bağdat'ta vefat etmiştir. Küçük yaşta hafız olmuştur. Önce kelam ilmine daha sonra da fıkıh ilmine yönelmiştir. En önemli eserlerinden biri el-Fıkhu'l-Ekber'dir.

Hakkında bilgi verilen alim kimdir?

- A) Nu'man b. Sabit
- B) Malik b. Enes el-Esbahî
- C) Hammad b. Ebi Süleyman
- D) Muhammed b. İdris eş-Şafii
- E) Ebû Abdullah Ahmet b. Hanbel

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2. Hz. Peygamber döneminde fıkıh bazı ilkeler çerçevesinde şekillenmiştir. Öncelikle bu dönemde hüküm koyma kaynağı Allah ve Resulüne aittir. Allah Teâlâ'nın Kur'an-ı Kerim'de hüküm bildirmediği konularda, Peygamberimiz Allah'ın emriyle hükümler koymuştur. Böylece sünnet, vahyin denetiminde oluşmuştur. Yani tüm hükümler Allah'ın kontrolünde gerçekleşmiştir.

Parçada vurgulanan fikhî ilke aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kolaylık
- B) Tebyin
- C) Tedric
- D) Nesih
- E) Teşri

3. Bu dönemde fikhın alanı genişlemiş, büyük şehirlerde fikh meclisleri oluşmaya başlamıştır. Hoca ve bölge farklılığından dolayı ekoller/mezhepler ortaya çıkmıştır. Hicaz ve Irak olmak üzere iki fikh merkezi ön plandadır.

Hakkında bilgi verilen dönem aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Peygamber Dönemi
- B) Sahabe Dönemi
- C) Tabiin Dönemi
- D) Teşekkül Dönemi
- E) İstikrar Dönemi

4. İctihat, fakihin bir şeri hüküm hakkında bilgiye ulaşmak için bütün gücünü harcamasıdır (I). Bütün şer'i hükümler içtihatın konusudur (II). Değişen zamanın ve coğrafyanın ihtiyaçlarına uygun çözüm üretmek için içtihat gereklidir (III). Çünkü günümüzde birçok yeni mesele ortaya çıkmakta ve bunların dini hükmünü bilmek için içtihata ihtiyaç duyulmaktadır (IV). İctihat ehliyetine sahip alim kişiye ise müçtehit denir (V). İctihat yapabilmek için ise Kur'an-ı Kerim'i ve hadisleri iyi bilmek yeterlidir (VI).

Verilen metinde numaralandırılmış cümlelerden hangileri yanlıştır?

- A) I ve III
- B) II ve VI
- C) IV ve V
- D) I, III ve V
- E) II, III ve VI

5. İçtihatla ilgili aşağıdaki bilgilerden hangisi doğrudur?

- A) Sübutu ve delaleti kat'i olan nasların belirlediği hükümlerde içtihat yapılabilir.
- B) İçtihatla elde edilen hükümlerin bazı durumlarında aykırılık söz konusu olabilir.
- C) Tek kişiden rivayet edilen ahad haberler sübut bakımından kat'i delillerdir.
- D) Hüküm bildiren mütevatir hadislerde içtihat yapılmaz.
- E) Teabbüdi hükümler içtihatla kapalıdır ve hükümler değişmez.

6. Mezheplerin oluşumundan günümüzde kadar asırlar içinde fıkıh ilmi gelişmeye devam etmiştir. Fıkıhın ilminin gelişmesini teşekkül ve istikrar olmak üzere iki dönemde incelemek mümkündür.

Aşağıdaki çalışmalardan hangisinin dönemi diğerlerinden farklıdır?

- A) Kanunnameler ve fermanlar çıkarılmıştır.
- B) Şer'îye siciller oluşturulmaya başlanmıştır.
- C) Fıkha hakim olan genel kurallar belirlenmiştir.
- D) Temel usul ve fûrû kitaplar yazılmaya başlanmıştır.
- E) Halkın ihtiyaç duyduğu konularda fetva kitapları yazılmıştır.

7. Son dönemlerde fıkıh ilmiyle ilgili bazı çalışmalar yapılmıştır. Örneğin...

Verilen parçanın sonuna aşağıdakilerden hangisi gelirse yanlış bilgi verilmiş olur?

- A) Güncel meselelerle ilgili ilmi kongreler düzenlenmiştir.
- B) Resmi ve özel kurumlarda fıkıh eğitimleri yapılmıştır.
- C) Üniversitelerde İslam hukuku dersleri vermeye başlanmıştır.
- D) Din hizmetlerini yürütmek için cemaatlere bazı haklar verilmiştir.
- E) İslam'a dayalı kanunlar hazırlamak için komisyonlar kurulmuştur.

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2. ÜNİTE / FİKİH İLMİNİN DOĞUŞU, GELİŞMESİ
VE İÇTİHAT

Hazırlayanlar

Furkan ÖZÜDOĞRU, Hatice Büşra PAKSOY, Dilek MENKÜÇ

Redaksiyon

Suna AKKURT

Tasarım ve Düzenleme

Hanife KOYUTÜRK